

## Inleiding

1. Wanneer een langstlevende echtgenoot vruchtgebruik verkrijgt uit de nalatenschap van de eerststervende echtgenoot, rijst steeds de vraag waarop dit vruchtgebruik weegt. Op welke goederen kan de langstlevende echtgenoot dit vruchtgebruik uitoefenen? Het antwoord op deze vraag is niet enkelvoudig. Zeker niet wanneer de eerststervende echtgenoot tijdens zijn of haar leven schenkingen als voorschot op erfdeel of buiten deel heeft gedaan of testamentaire beschikkingen heeft gemaakt.

2. De hervorming van het erfrecht met de wetten van 31 juli 2017<sup>1</sup> en 22 juli 2018<sup>2</sup> heeft een grote invloed gehad op bovenstaand vraagstuk. Bij deze hervorming werd de omvang van het beschikbaar deel en de reserve van afstammelingen fundamenteel gewijzigd. De globale reserve van de kinderen werd herleid tot de helft van de fictieve massa ongeacht het aantal kinderen. Ter bescherming van deze reserve van de kinderen werd eveneens het principe van de aanrekening van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot grondig hervormd.

Het oude artikel 915*bis*, § 4 van het Burgerlijk Wetboek stelde dat het voorbehouden erfdeel van de langstlevende echtgenoot naar evenredigheid moet aangerekend worden op het voorbehouden erfdeel van de mede-erfgenamen en het beschikbaar deel. Evenwel beoogde de wetgever de hervormde reserve van de kinderen zoveel als mogelijk in volle eigendom te laten en aldus zo weinig mogelijk met het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot te bezwaren. Dit principe is klaar en duidelijk. De praktische toepassing ervan is dat allerminst. Daarom voerde men bij wet van 31 juli 2017 een nieuw artikel 914 van het Burgerlijk Wetboek in om de toepassing van dit principe te faciliteren. Het nieuwe artikel moest duidelijkheid bieden in welke gevallen en in welke mate het voorbehouden erfdeel van de kinderen wel nog zou bezwaard worden met het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot.<sup>3</sup>

Op het nieuwe artikel 914 van het Burgerlijk Wetboek, ingevoerd bij wet van 31 juli 2017, kwam nog voor de inwerkingtreding heel wat kritiek.<sup>4</sup> De wetgever nam deze kritiek ter harte en het artikel werd samen met nog enkele andere uit de wet van 31 juli 2017 gerepareerd bij wet van 22 juli 2018 voorafgaandelijk aan de inwerkingtreding. Daarnaast werd het oude artikel 915*bis*, § 4 Burgerlijk Wetboek opgeheven.

3. Het vernieuwde artikel 914 Burgerlijk Wetboek maakt een primordiaal onderscheid tussen de situatie waarbij de langstlevende echtgenoot komt tot het vruchtgebruik op de gehele

1 Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017, 81578.

2 Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018, 59435.

3 Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 75-77.

4 R. BARBAIX, *Het nieuwe erfrecht 2017*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 305-308; A. DEMORTIER, "Les nouvelles dispositions relatives à la réserve et à l'action en réduction", *JT* 2018, (145) 149-153; P. DE PAGE, *La réforme du droit civil des successions et des libéralités: commentaire pratique de la loi du 31 juillet 2017*, Limal, Anthemis, 2017, 134-146; F. TAINMONT, "La réserve héréditaire" in *La réforme du droit des successions*, Brussel, Larcier, 2018, 246-252.

nalatenschap (hoofdstuk 1) en de situatie het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot beperkt werd (hoofdstuk 2).

In het laatste geval heeft de wetgever een bijkomende onderverdeling gemaakt in drie mogelijke situaties met elk hun eigen oplossing. Dit nieuwe artikel 914 Burgerlijk Wetboek<sup>5</sup> is van dwingend recht aangezien het betrekking heeft op de reserve van de afstammelingen.<sup>6</sup>

Deze bijdrage strekt er enerzijds toe deze in de wet opgenomen situaties te verduidelijken met praktische voorbeelden en anderzijds de pijnpunten van de huidige regeling opgenomen in artikel 914 Burgerlijk Wetboek bloot te leggen. Een heldere kijk op de aanrekening van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot is namelijk cruciaal in de dagelijkse adviesverlening in het notariaat.

## Hoofdstuk 1. De langstlevende echtgenoot komt tot het vruchtgebruik op de gehele nalatenschap (artikel 914, § 1 BW)

### § 1. Principe

4. Wanneer de langstlevende echtgenoot in samenloop komt met afstammelingen, verkrijgt de langstlevende echtgenoot in principe het vruchtgebruik op de gehele nalatenschap (artikel 745*bis*, § 1, eerste lid BW). Gezien de gehele nalatenschap met vruchtgebruik zal bezwaard zijn, geldt dit noodzakelijkerwijs ook voor het voorbehouden erfdeel van de afstammelingen.

5. De eerste paragraaf van artikel 914 BW verwijst naar artikel 858*ter* BW om te bepalen wat onder ‘gehele nalatenschap’ moet begrepen worden: (i) de aanwezige goederen op de dag van overlijden verminderd met de schulden en legaten<sup>7</sup> (ii) goederen onderworpen aan het wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik (voor zover de voorwaarden<sup>8</sup> voldaan zijn), (iii) gelegateerde of geschonken goederen waarvan de langstlevende echtgenoot de inkorting kan vragen.<sup>9</sup> De goederen beschreven in artikel 858*ter* BW maken de te verdelen massa ten aanzien van de langstlevende echtgenoot uit. Deze verschilt immers van de te verdelen massa ten aanzien van de afstammelingen. Hierin zijn ook de schenkingen als voorschot op erfdeel (gedaan

5 Hierna BW.

6 H. CASMAN, R. DEKKERS, E. ALOFS en A.L. VERBEKE, *Erfrecht en giften – De nieuwe Erfwetten 2017 en 2018 (derde herziene editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 350; P. MOREAU en N. GOFFLOT, “Les nouvelles règles relatives à l’articulation de la réserve des descendants avec l’usufruit du conjoint survivant”, *JT* 2019, (690) 690.

7 Samenlezen lid 2 en lid 5 artikel 858*ter* BW.

8 Zie artikel 858*bis*, § 3 en § 6 BW: (i) goederen geschonken met voorbehoud van vruchtgebruik voor de schenker, (ii) langstlevende echtgenoot had de hoedanigheid van echtgenoot op het moment van de schenking, (iii) echtgenoot komt tot de nalatenschap van de schenker, (iv) schenker heeft het vruchtgebruik niet ontnomen aan de echtgenoot en echtgenoot heeft er zelf geen afstand van gedaan en (v) schenker heeft het vruchtgebruik behouden tot zijn overlijden. Zie ook A.L. VERBEKE, “Erfwet 2018: nieuw Belgisch erfrecht revisited”, *RW* 2019-2020, (43) 45.

9 Eventueel aangevuld met schenkingen gedaan voor 1 september 2018 waarvoor het oude artikel 858*bis* BW nog geldt voor de inbreng ten aanzien van de echtgenoot: artikel 66, § 3, tweede lid wet 31 juli 2017.

na 1 september 2018) en de inkorting van schenkingen waarvan de langstlevende echtgenoot de inkorting niet kan vragen (artikel 915*bis*, § 2/1 en 918 BW) begrepen.<sup>10</sup>

## § 2. Toepassingsgevallen

6. De parlementaire voorbereiding leert ons dat paragraaf 1 van artikel 914 BW niet alleen toepassing vindt wanneer de langstlevende echtgenote op basis van artikel 745*bis*, § 1 BW *ab intestato* tot het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap wordt geroepen. Ook wanneer de langstlevende echtgenoot bij testament of contractuele erfstelling een roeping heeft tot (zelfs meer dan) het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap, is paragraaf 1 van artikel 914 BW van toepassing.<sup>11</sup>

Hierna worden een aantal situaties besproken waarin paragraaf 1 van artikel 914 BW van toepassing is en de concrete uitwerking van deze situaties wordt geïllustreerd met eenvoudige voorbeelden. In de praktijk kunnen uiteraard meerdere elementen uit de verschillende toepassingsgevallen samen in één casus voorkomen.

### A. De erflater heeft geen schenkingen gedaan en geen testament opgemaakt

7. De meest eenvoudige toepassing van paragraaf 1 van artikel 914 BW is deze wanneer de erflater geen schenkingen tijdens zijn leven heeft gedaan en geen testament of andere uiterste wilsbeschikkingen heeft gemaakt. De langstlevende echtgenoot zal een roeping hebben tot het vruchtgebruik op de gehele nalatenschap op basis van artikel 745*bis*, § 1 BW. Aangezien er geen schenkingen werden gedaan tijdens het leven van de erflater zal er geen inbreng of inkorting moeten gebeuren. De te verdelen massa ten aanzien van de langstlevende echtgenoot zal in dit geval dezelfde zijn als de te verdelen massa ten aanzien van de afstammelingen.

#### Voorbeeld 1

Peter en An zijn gehuwd in 1985 onder het stelsel van zuivere scheiding van goederen. Zij hebben samen drie kinderen: Lotte, Jonas en Lies.

Peter overlijdt op 20 oktober 2019. Zijn nalatenschap bevat goederen ter waarde van 200.000 euro en een schuld ter waarde van 20.000 euro.

An erft het vruchtgebruik op de gehele nalatenschap (artikel 745*bis*, § 1 BW).

---

10 A. DEMORTIER, “L’articulation de la réserve des enfants avec l’usufruit du conjoint survivant: seconde (ou deuxième) version”, *Rev.not.b.* 2019, (347), 350-351; P. DE PAGE, “La prise en charge de l’usufruit du conjoint survivant depuis la loi du 22 juillet 2018 – Fin de la problématique?” in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2018*, Brugge, die Keure, 2018, (397) 401.

11 Amendementen bij het wetsvoorstel (S. BECQ e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2017-18 nr. 54-2848/004, 10-13.

Lotte, Jonas en Lies erven elk een derde van de nalatenschap, hier in blote eigendom (artikel 745 BW).

De te verdelen massa zal in dit geval zowel ten aanzien van de langstlevende echtgenote (artikel 914, § 1 j° artikel 858<sup>ter</sup> BW) als ten aanzien van de afstammelingen 180.000 euro zijn. Echter zal deze te verdelen massa slechts in blote eigendom aan de afstammelingen toekomen.

An verkrijgt 180.000 euro in vruchtgebruik.

Lotte, Jonas en Lies verkrijgen elk 60.000 euro in blote eigendom.

## **B. De langstlevende echtgenoot is de begunstigde van het beschikbaar deel**

8. De erfflater kan uiteraard bij testament of contractuele erfstelling de langstlevende echtgenoot een groter erfdeel toekennen dan de wettelijke roeping op basis van artikel 745<sup>bis</sup>, § 1 BW. Wanneer de langstlevende echtgenoot de begunstigde is van het beschikbaar deel – geheel of gedeeltelijk in volle eigendom – doet dit geen afbreuk aan zijn rechten op het vruchtgebruik van het overige deel van de nalatenschap (artikel 1094 BW).<sup>12</sup>

### **Voorbeeld 2**

Peter en An zijn in 1985 gehuwd onder het stelsel van zuivere scheiding van goederen. Zij hebben samen drie kinderen Lotte, Jonas en Lies.

Peter heeft tijdens zijn leven in februari 2019 een schenking gedaan van een effectenportefeuille met voorbehoud van vruchtgebruik aan Lies. De effectenportefeuille had een waarde ten tijde van de schenking van 15.000 euro en een waarde bij het overlijden van 15.500 euro.

Peter overlijdt op 20 oktober 2019. Hij heeft in zijn testament het grootst beschikbaar deel in volle eigendom gelegateerd aan zijn echtgenote An. Bij zijn overlijden bezit Peter nog goederen ter waarde van 200.000 euro.

De schenking aan Lies is een schenking als voorschot op erfdeel. De waardering van deze schenking gebeurt met toepassing van artikel 858, § 3, tweede lid BW. Deze schenking gebeurt met voorbehoud van vruchtgebruik en dus verkreeg Lies niet van bij het begin de volledige beschikkingsbevoegdheid. Bovendien zal An, de langstlevende echtgenote, een wettelijk toegerekend opvolgend vruchtgebruik op deze schenking kunnen uitoefenen aangezien de schenking met voorbehoud van vruchtgebruik gebeurde na 1 september 2018. Dit alles heeft tot gevolg dat de schenking zal gewaardeerd worden volgens de waarde op datum van overlijden verminderd met de last die het wettelijk opvolgend vruchtgebruik impliceert voor de beschikkingsbevoegdheid van de begiftigde Lies. Deze schenking moet voor een waarde van (15.500 euro - 4.904,20 euro) 10.595,80 euro meegenomen worden in de fictieve massa.

.....

12 Amendementen bij het wetsvoorstel (S. BECQ e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2017-18 nr. 54-2848/004, 10-13; P. MOREAU en N. GOFFLOT, “Les nouvelles règles relatives à l’articulation de la réserve des descendants avec l’usufruit du conjoint survivant”, *JT* 2019, (690) 691.